

bybukk

om byens utvikling

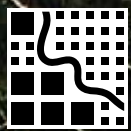
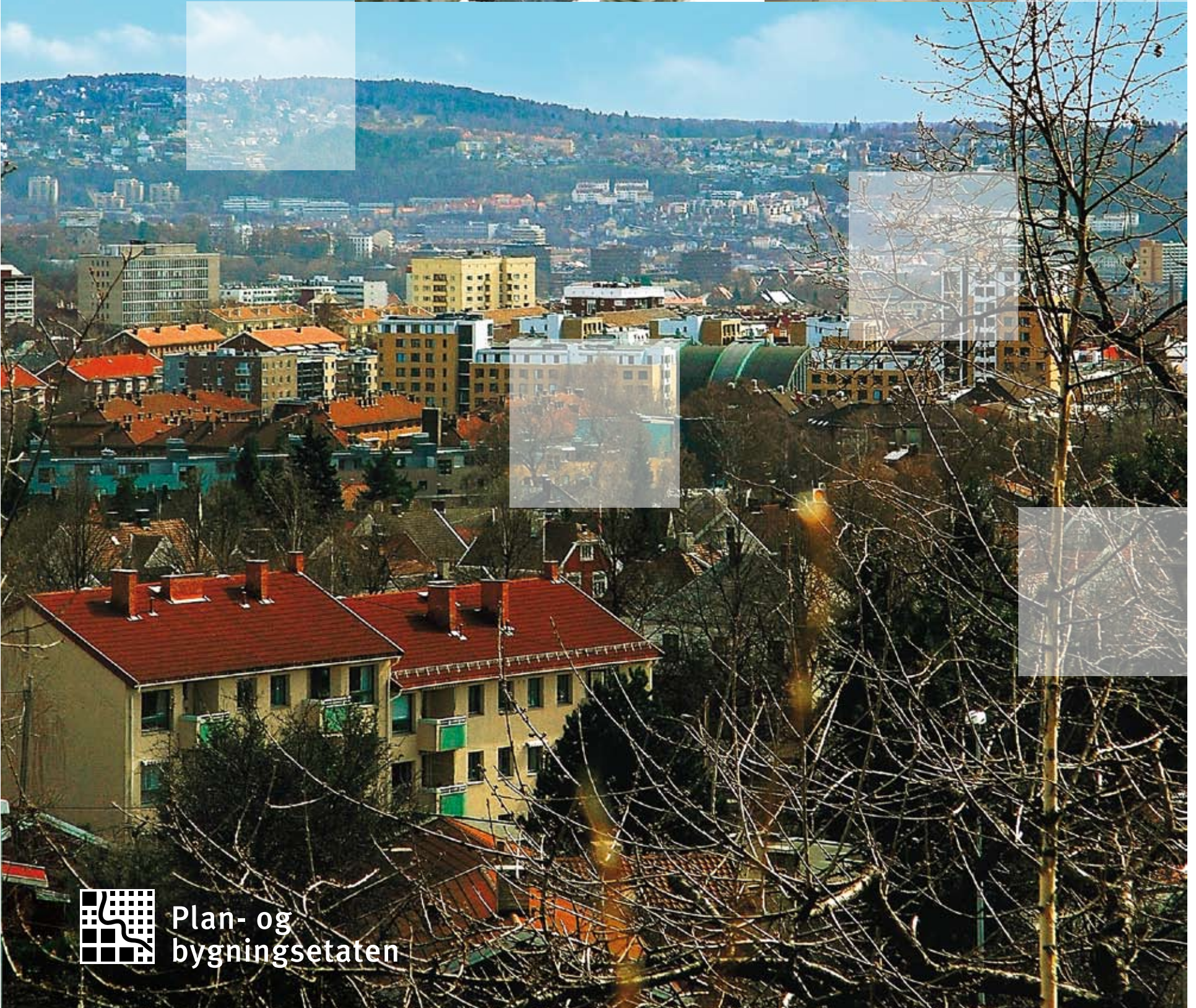

Stor plan for små hus
side to-tre

Barn i byen
side seks-syv

Jakten på den vakre byen
side fire-fem

Plan- og
bygningsetaten

LEDER

Kjære Oslo-borgere, velkommen som leser av første nummer av **byblikk!**

Byen vår er i rivende utvikling. Stadig flere flytter hit, og det fødes nye Oslo-borgere hver dag. Nærings- og arbeidslivet forandrer seg, gamle næringer forsvinner, nye kommer til. Mange har andre behov enn tidligere. Ren produksjon blir det mindre av, servicenæringer og handel desto mer. Utdannings- og kunnskapseksplasjonen ser ut til å fortsette, kulturtilbudet og -forbruket like så.

Alt dette får store konsekvenser på mange nivåer, også for den fysiske byen. Hvordan skal den utvikle seg for å møte de nye behovene? Hva trenger vi av nye næringsareal og sambruksareal, til service og handel, nye boliger, barnehager, skoler, sykehjem, transport av personer og varer? Hvor skal alt dette plasseres? Hva skal vi gjøre med arealer som ikke lenger brukes som før? Hvordan skal vi ta vare på og utvikle møteplasser, torg og de grønne områdene, og på bevaringsverdig bebyggelse og andre kulturminner? Hvordan skal vi samtidig gi rom for nybygging og utvikling, og hvordan skal nye bygninger utformes? Hva skal vi tillate, hva ikke?

Det er oppgaver Plan- og bygningsetaten, sammen med mange andre aktører i byen, må ta stilling til hele tiden. Vi vet at vi må ta mange, ofte motstridende, hensyn. Og vi vet at de forslag og vedtak vi kommer med får betydning for mange, mange mennesker i byen, og det i mange år fremover.

Derfor er interessen for det vi driver med stor. Det er vi svært glade for, for vi ønsker velkommen åpen og engasjerende debatt om byens form og utvikling. Når vi nå gir ut et eget blad, inne i Oslo Nå, er det fordi vi ønsker å stimulere til enda mer interesse for, og deltakelse i, byens utvikling. Gjennom nyheter, intervjuer, bakgrunnsstoff og faktainformasjon vil vi belyse aktuelle tema og saker som berører mange og som vi tror mange er interessert i. Hvordan man skal skaffe seg informasjon, og hvordan man kan medvirke og påvirke, er også viktig å formidle. Og så vil vi presentere glimt fra Oslos nære og litt fjernere byutviklingshistorie.

Det er første nummer. En svært aktuell sak nå er småhusplanen, som får stor betydning for store deler av ytre by. Vi skriver også om barna i byen, bl.a. hvordan deres interesser tas vare på når byen planlegges, og om estetikk som virkemiddel og mål i byutviklingen. Vi har også mindre nyhetssaker, bl.a. om saker som det arbeides med. Noen av dem vil bli omtalt mer grundig i senere nummer.

Neste nummer kommer til høsten. Vi håper at dere lesere vil ha glede og nytte av ByBlikk, og vi tar gjerne imot synspunkter, kommentarer eller ønsker om tema. Ta i så fall kontakt med redaktøren.

Ellen S. de Vibe
Etatsdirektør
Plan- og bygningsetaten

byblikk informasjonsavis

Utgitt av Plan- og bygningsetaten, Oslo kommune

Nr. 1 – mai 2006

Ansvarlig redaktør: Informasjonssjef Dagny Gärtner Hovig
Design: Enzo Finger Design AS
Tekst og layout: Millimeterpress
Foto: Millimeterpress og Plan- og bygningsetaten
Trykk: Mediatrykk

Ris, ros eller spørsmål?
Kontakt redaksjonen på
info@pbe.oslo.kommune.no

Stor plan for små

Små hus har skapt store diskusjoner i Oslo de siste årene. For hva er egentlig lov og hvilke regler må man rette seg etter i forbindelse med nybygging i typiske småhusområder? Nå er reguleringsplanen klar.

Den forrige reguleringsplanen tok ikke godt nok vare på de enkelte strøks arkitektoniske særpreg og det har vært mange konflikter mellom utbyggere og beboere. «Stygt» og «grusomt» har vært gjennomgangsord i avisens spalter. Nå er endelig den nye reguleringsplanen med strengere bestemmelser for småhusbebyggelse vedtatt, og Plan- og bygningsetaten jobber for tiden sammen med Fortidsminneforeningen, Utvalget for harmonisk fortetting, utbyggerrepresentanter og Norske Arkitekters Landsforening om en veileder for utbyggere og saksbehandlere.

Fortsatt skjønn

Småhusplanen omfatter store, klart avgrensede områder som er spredt ut over hele ytre by, i vest, nord, øst og syd. Områder som er ganske så forskjellige arkitektonisk utformet og utbygd i svært forskjellige tidsperioder.

– Vi snakker tross alt om 28 000 eiendommer som berøres av planen. Det er mange, påpeker prosjektleder Hogne Hove i Plan- og bygningsetaten.

– Noen utbyggere har nok forventet eksakte krav og spesifikasjoner, men i den nye planen er det gitt overordnede premisser og rammer for områder. Det vil derfor fortsatt være en god del skjønnsvurderinger fra etaten om hva som kan tillates, men det viktige poenget er at det nå er gitt klare kriterier for hvordan skjønnet skal vurderes. Dermed vet utbygger hva som er

forventet og kan forholde seg til det, forklarer Hove.

Områdene som omfattes av planen reguleres til byggeområde for boliger, men gjeldende reguleringsplaner til andre formål enn bolig opprettholdes. Hensikten med planen er å legge grunnlag for fortsatt småhusbebyggelse, og å styrke disse områdenes estetiske, funksjonelle, kulturminnefaglige og miljømessige kvaliteter.

Områdetyper

Områdene skal fortsatt som hovedregel ha småhuspreg. I følge planen skal det legges vekt på nabolagets bygningspreg når nybygg vurderes. Nærområdets bygningsmessige og byplanmessige karakter skal opprettholdes, bl.a. i bebyggelsesmønster, størrelse, volum, takform og materialbruk på nybygg. I strøk som har ensartet bebyggelse skal dette være førende for hva som tillates.

– Der det er klare mønstre i bebyggelsens plassering og form vil det være viktig at disse mønstrene følges og at man ikke begynner å plassere ny bebyggelse utenfor det geometriske mønsteret som er etablert. Andre retningslinjer i denne sammenhengen kan være møneretning og takfasong, påpeker Hove.

I motsetning til de geometriske enhetlige områdene står de bygningsmessige mer sammensatte områdene. Her er det ingen klare linjer i bebyggelsen og dermed vil det være andre forhold som tillegges vekt ved plassering av bygningen.

Prosjektleder Hogne Hove

Det er tallfestet maks. gesims- og mønehøyder på nybygg, men det åpnes for større høyde i noen sammenhenger. Dog er det viktig at nybygg tar hensyn til høyden på husene rundt.

Flere mennesker

I perioden mellom 1950 og 1990 ble det bygd mange boliger i Oslo. Etter en nedgang på 90-tallet, har boligbyggingen vært på topp de siste årene. I hele etterkrigstiden og helt til de senere år har Oslo hatt et underskudd på boliger. Behovet for nye boliger forventes å være høyt også i årene fremover, og nybygging skal skje innenfor byggesonen. Det betyr at det må bygges i alle deler av byen, og det må tas stilling til hvordan det skal skje. Småhusplanen gir signaler for hvordan ny bygging skal foregå i de markerte småhusområdene.

– Begrepet «fortetting» er fjernet. Vi snakker nå om utvikling basert på områdets karakteristika, forklarer prosjektleder Hogne Hove.

hus

En del av de tidligere konfliktene har dreid seg om etablering av små blokker, såkalte «byvillaer», og høy utnyttelsesgrad av tomtene gjennom fjerning av masse og utbygging i dybden. Hove forklarer at det nå fremover ikke blir så enkelt å omgå intensjonen i reguleringsplanen.

– En del av de byvillaene vi har sett vil ikke bli aktuelle løsninger i fremtiden. Du kan si at det ikke blir lov å «grave seg ned» for å gjøre bebyggelsen større enn det som oppfattes å være naturlig. Blant annet kommer det krav om at man skal ha parkering på tomten, slik at for eksempel gjester ikke blir henvist til veien utenfor. Det legges også større vekt på plassering i forhold til terrenget, slik at man ikke kan omdanne terrenget sånn at det blir plass til større bolig enn det tomten er egnet til ut fra topografi, påpeker han.

I områder uten entydig bebyggelsesstruktur kan ny bebyggelse plasseres i nye strukturer.

Kulturminner

Planen inneholder videre bestemmelser om bevaringsverdig bebyggelse og fredede kulturminner, bevaring av strandlinje mot sjø og elver, uteoppholdsareal for boliger, parkering, veier, støy og luft- og jordforurensning.

– På eiendommer der det er enkeltbygg eller grupper av bygninger med særlig arkitektonisk eller historisk verdi skal nye bygg i mest mulig grad integreres slik at eiendommen og nærområdet får en helhetlig utforming. I slike sammenhenger må det også tas hensyn til andre viktige tilknyttede elementer som er bevaringsverdig, som hageanlegg, murer etc., sier Hove. – De samme hensyn må tas også når det gjelder tilbygg, avslutter Hove.

Over:

1: Eksempel på område med klar bebyggelsesstruktur som det må tas hensyn til ved plassering av nybygg.
2: Eksempel på bebyggelse uten tydelig struktur.

Over til venstre:

Godt eksempel på småhus med moderne formspråk.

Til høyre:

Nytt småhus i oppsluttende karakter.

FAKTA:

Reguleringsplan for småhusområder i Oslo ytre by, boligformål

- ✘ Omfatter 28 000 eiendommer i avgrensede områder i bydelene Østnesjø, Nordstrand, Søndre Nordstrand, Alna, Stovner, Grovner, Bjerke, Grünerløkka, Frogner, Nordre Aker, Vestre Aker og Ullern.

- ✘ Maks. gesimshøyde er 6.5 m, mønehøyde 9 m. For hus med flate tak eller pulttak kan andre høyder tillates. Hvis bebyggelsen i nærområdet er høyere enn dette, kan nybygg få høyder tilpasset den.

- ✘ Det skal legges vesentlig vekt på eksisterende bebyggelsesavstand til vei og til bygningers plassering i forhold til hverandre når dominerende bebyggelsesstruktur i nærområdet vurderes.

- ✘ Minste tomtestørrelse skal være 600 m², men det kan i visse tilfeller gjøres unntak.

- ✘ Generell grense for utnyttelse settes til 24% bygd areal på tomten (visse steder 18%). Det stilles krav om bebyggelsesplan for bygg med 10 eller flere nye boenheter.

- ✘ Det stilles krav om utenomhusplan som skal vise hvordan tomten planlegges benyttet. Den dominerende bebyggelsestrukturen i nærområdet skal være retningsgivende for plasseringen av nybygg.

- ✘ Bystyret vedtok at det skal redegjøres skriftlig for saksbehandlers vurdering av den enkelte byggesak i forhold til §§ 6 og 7, om hhv. plassering og utforming av bebyggelse.

- ✘ En veileder skal utarbeides av Plan- og bygningsetaten, med en referansegruppe bestående av blant andre Norske Arkitekters Landsforbund, Fortidsminneforeningen og Utvalget for harmonisk fortetting.

Vedtatt av bystyret 15. mars 2006

Hvordan kan du medvirke – og påvirke?

Du har mulighet til å påvirke saker som handler om byens videre utvikling, men det krever at du selv er aktiv.

Alle reguleringsplaner og overordnede planer blir lagt ut til offentlig ettersyn, vanligvis i fire uker, noen ganger lengre. Alle interesserte, privatpersoner og organisasjoner, kan sende inn synspunkter på en hvilken som helst sak som er ute til offentlig ettersyn.

Utleggelsen blir avertert under «Kunngjøring» i Aftenposten og Dagsavisen, med opplysning om hva det gjelder, hvor hele saken kan leses, og høringsfrist. Oftest vil hele saken finnes på Plan- og bygningsetatens nettside, www.pbe.oslo.kommune.no, eller den kan leses på papir i etatens kundesenter, i informasjonssenteret på Rådhuset eller på Deichmanske bibliotek.

Kan invitere

I større saker vil etaten noen ganger invitere til samarbeid under utarbeidelsen. Oftest vil det skje ved at lokale organisasjoner og grupper inviteres til arbeidsmøter. Etaten kan også arrangere en såkalt «charrette», der lokale organisasjoner, grupper og andre interesserte sitter sammen med fagpersoner i flere dager og utarbeider alternative forslag. Ideer og forslag fra slikt samarbeid vil bli tatt med og vurdert når etaten utarbeider endelig plan.

Reguleringsplaner og andre planer går til bydelsutvalget for uttalelse før de sendes til byrådet, som igjen sender dem til bystyret for endelig vedtak. Det er med andre ord flere ledd med politisk behandling som organisa-

sjoner og andre grupperinger har muligheten til å prøve å påvirke.

Byggesaker

I byggesaker er det Plan- og bygningsetaten som gjør vedtak. Det er fullt mulig å sende inn protester før og etter vedtak, men det er viktig å understreke at etaten ikke har noen plikt til å behandle dem. Derimot kan de som er klageberettiget sende klage på vedtaket etaten har gjort. Alle slike klager skal behandles av etaten, og dersom etaten ikke er enig med klageren, går klagen til Fylkesmannen til endelig avgjørelse. Klageberettiget er naboer, gjenboere og andre som blir direkte berørt.

Plan for skilting og reklame

Reklame og skilt i alle størrelser og varianter utgjør et betydelig innslag i bybildet. Noen synes det er bra, andre synes at det forstyrrer. Mye settes opp ulovlig, men det er også et problem at det har vært lite helhetlig tenkning om hva man skal tillate, og hvor.

Plan- og bygningsetaten ønsker å få til et mer samordnet og dempet skilt- og reklamebilde i byen. Forslaget til Skilt- og reklameplan innholder bl.a. regler for hvor i byen reklameskilt bør og ikke bør tillates. Forskjellige typer reklameinnretninger drøftes også.

Hvis den blir vedtatt vil planen være et viktig bidrag til en vakrere by.

Mange hensyn

Det er mange hensyn som skal veies mot hverandre. Næringslivet og befolkningen har behov for informasjon om varer og tjenester, men beboere og besøkende har også krav på skjerming i visse sammenhenger. Lokale næringsdrivende har interesser som skal ivaretas i forhold til større annonsører, samtidig som skilt og reklame bør tilpasses bedre til arkitektur og gate- og byrom på stedet.

Indre by (innenfor Ring 2) deles inn i fem typer områder: sårbare områder, boligdominerte områder, områder med blandede funksjoner, næringsdominerte områder, og områder med mye næring og som brukes mye av publikum. Det blir forskjellige regler for hvor mye og hva som skal tillates av skilt

og reklame i hver av disse områdetypene, fra nærmest reklamefritt i de to første, til en ganske liberal praksis i de sistnevnte.

Knutepunkt

For øvrig anbefaler planen at større reklame blir tillatt på 4 knutepunkter i byen, Oslo S, Majorstua, Carl Berners plass og Nydalen. I parkene blir der bare tillatt med skilt og midlertidige bannere for kultur- og idrettsarrangement. Reklame på frittstående montre og bymøbler frarådes. Dette på grunn av fremkommeligheten i gatene, prioritering av skilt for lokale virksomheter og av hensyn til byrommenes arkitektoniske kvaliteter.

Planen lå ute til offentlig høring i vår. Den sendes til Rådhuset til politisk behandling før sommeren.

Den nye planen har som mål å rydde opp i reklameskiltjungelen i Oslo.

– Hvor skal vi møtes?

Prosjektleder Torsten Glad

Byens torg og plasser har alltid vært steder der folk møttes for handel, sosial omgang, lek og fritid. Til sommeren legger Plan- og bygningsetaten fram et høringsforslag til hvordan disse områdene skal utvikles.

En by er ikke bare boliger, butikker og kontorer. Den er også mennesker. Siden januar har Plan- og bygningsetaten arbeidet med å kartlegge hva som eksisterer av viktige utendørs møteplasser. I samarbeid med alle bydelene er det deretter utarbeidet forslag til hvilke som bør utvikles. Gode torg og møteplasser skal bidra til at Oslo blir en åpen, vakker og mangfoldig by.

I arbeidet har Plan- og bygningsetaten mottatt en rekke innspill fra organisasjoner og enkeltpersoner, fra 20 siders arkitekttegnede plandokumenter om hvordan et område kan forbedres, til enklere forslag om å sette opp noen benker her og der. De fleste bydelene har også sendt inn forslag til hvilke torg og møteplasser det bør gjøres noe med.

Til sammen gir dette et godt bilde av hvordan byens møteplasser fungerer i dag, samtidig som det synliggjør hva som er nødvendig å gjøre framover.

Fokus på ytre by

Planen skal tilrettelegge for etablering av nye og videreutvikling av allerede eksisterende møteplasser, som gir rom for ulike aktiviteter og brukergrupper. Målet er at alle bydelene skal utvikle minst én lokal møteplass innenfor en femårsperiode.

– Vi har størst fokus på ytre by. Her er det nok plass, så oppgaven er å få definert og gjort noe med de viktige møtestedene, forteller prosjektleder Torsten Glad hos Plan- og bygningsetaten.

– Hvis vi ser på det som er møteplassene i for eksempel bydel Bjerke i dag, er det tydelig at det er grøntarealene og de gamle gårdsanleggene som er naturlige samlingspunkter, framholder han.

Glad opplyser at det fortsatt er mulig å komme med innspill til planarbeidet.

Alle innspill samles og vil inngå i høringsgrunnlaget som skal legges ut til offentlig ettersyn. Etter bearbeiding

av merknader skal planforslaget sendes til Byrådet i mars 2007. Deretter følger den politiske behandlingen i Byråd og Bystyre.

– Det legges i første rekke vekt på å utvikle stedene som møteplasser, men også estetikk er en viktig del av arbeidet, forteller Glad.

Handlingsprogram

Som et tillegg til selve planen vil det også bli laget et handlingsprogram. Det er et mål at det skal utvikles minst en plass i hver bydel i løpet av fem år.

Det er mange hensyn som skal tas når et område skal utvikles for forskjellige grupper av byboere. Planen skal tilrettelegge for et bredest mulig spekter av torg og møteplasser, hvor det kan foregå mange forskjellige typer aktiviteter.

– De unge og mobile er nok ikke de vi ser mest på i denne sammenhengen. De har hele byen som møteplass og kan fritt bevege seg dit de ønsker. Her gjelder det mer «stedfaste» grupper, som er avhengige av lokale møteplasser. Det kan være barn, ungdom, eldre og funksjonshemmede, forteller Torsten Glad.

Jakten på den

Oslo er en flott by med mange kvaliteter. Nå satses det på å gjøre den enda vakrere. Målet er høyere trivselsfaktor og bedre livsbetingelser for alle som bor og arbeider i byen.

Det er ikke til å komme bort fra at det ikke alltid har vært tatt tilstrekkelige estetiske hensyn i utviklingen av hovedstaden. Nå ønsker Oslo kommune å rette på dette. Det skal legges mer vekt på å skape en vakrere by og det er vedtatt et «Handlingsprogram for estetikk og god byarkitektur».

Handlingsprogrammet er en paraply for forskjellige prosjekter og tiltak. Fire satsingsområder er utpekt fordi de er prinsipielt viktige. Her skal det tas viktige estetiske hensyn i pågående og fremtidig arbeid:

- Byens elver og møtet med fjorden
- Oslo sentrum – det urbane og mangfoldige møtested
- Bydelsprogrammet «Vakre steder»
- Kvalitet og nyskaping i kommunens virke

Handlingsprogrammet er først og fremst et hjelpemiddel for Plan- og bygningsetaten og andre kommunale etater og virksomheter. Kommunen har et stort ansvar for å gå foran og håpet er at det etter hvert også skal inspirere andre som påvirker hvordan byen blir seende ut. Det skal skapes arenaer for åpen offentlig debatt om byens form og arkitektur.

Bygninger, gater, fortau, torg, plasser, parker, vegetasjon, tekniske anlegg og alt annet som omgir oss, skal ha en vakker og god utforming. Vedlikehold og renhold er viktige stikkord i denne sammenhengen.

Noe er gjort – mer skal gjøres

Blant de foreslåtte tiltak er kommunedelplanen for torg og møteplasser (se egen sak) og planen for skilting og reklame, som lå ute til høring tidligere i vår. Sistnevnte er klar for politisk behandling sommeren 2006. Oslo bys Arkitekturpris skal i år deles ut for femte gang, og er dermed blitt en institusjon.

Tiltak som er planlagt eller gjennomført tilknyttet satsingsområdet Byens elver og møtet med fjorden er bl.a. «Visjonsplan for Alna-elva» og elveparken på Hølaløkken, konkurransen om utforming av almenningene i Bjørvika, designhåndbok for Bjørvika, opparbeiding av Middelalderparken og støyskjerming og estetisk oppgradering ved Ormsundterminalen.

Satsingsområdet «Oslo sentrum – det urbane og mangfoldige møtested» har bl.a. ført til «Kommunedelplanen for byutvikling og bevaring». Denne har vært ute på høring og skal snart behandles politisk (planen vil

Oslo bys arkitekturpris

Oslo Bys Arkitekturpris ble opprettet i 2002 for å skape interesse og offentlig debatt om byform og arkitektur. Prisen skal også øke forståelsen for hvor viktig estetiske kvaliteter er i utforming av byen.

Prisen skal deles ut årlig, og skal gå til et byggverk som «gjennom sin utforming og sitt samspill med sted og miljø bidrar til å heve, fornye og utvikle kvaliteten på de bygde omgivelser.» Med prisen følger også en plakett til å henge på bygget.

Hvert år settes det et tema for arkitekturprisen. Temaet fastsettes av bystyrets byutviklingskomite, som også innstiller vinnere etter forslag fra Rådet for byarkitektur. Vinnere kåres endelig av bystyrets forretningsutvalg. Selve prisutdelingen foretas av Ordføreren i en høytidlig seremoni i Rådhuset.

Hittil er prisen utdelt fire ganger. I 2002 var temaet «Gjenbruk av eksisterende bygningsmasse» med Grünerløkka studenthus (siloen) som vinner. Christiania Torv vant i 2003, da temaet var «Offentlige uterom».

I 2004 var temaet «Offentlige almenntilgjengelige bygg» med vinner Oslo Spektrum, mens Pilestredet Park vant i fjor, da temaet var «Bærekraftige boligprosjekt ved transformasjon og bymessig fortetting».

Tema for Oslo Bys Arkitekturpris 2006 er «Småhus i ytre områder». Vinner vil bli kåret til høsten.

Over til venstre: Alexander Kiellands plass ligger Mellom Uelands gate, Maridalsveien og Waldemar Thranes gate. Parken har et stort vannanlegg med en fontene øverst og flere vannbasseng nedover parken.

Over: Christiania Torv vant Oslo bys arkitekturpris i 2003. Da var temaet «offentlige uterom». Christiania Torv ligger i kvadraturen i Oslo sentrum.

vakre byen

bli nærmere omtalt i neste utgave av ByBlikk). Andre tiltak har vært bedre vedlikehold av byrommene, «Hovedstadsaksjonen», og «Plan for farge-setting av murgårder fra slutten av 1800-tallet».

Ved siden av planen for torg og møteplasser (se egen artikkel), omfatter «Bydelsprogrammet vakre steder» tiltak som opprustning av Alexander Kiellands plass og Tøyen kulturpark, og opprustning og nybygging av T-banestasjoner i Nydalen.

Bredt samarbeid

En rekke kommunale virksomheter står bak disse prosjektene og tiltakene. Til det siste satsningsområdet, «Kvalitet og nyskaping i kommunens virke» hører også nulltoleranskampanjen for ulovlig oppsatt reklame, Skilt- og reklameplanen (se egen artikkel), Arkitekturprisen (se egen omtale) og opplæring av saksbehandlere for bedre sikring av estetisk kvalitet i plan- og byggesaksbehandlingen.

Småhusplanen, som er omtalt annet sted i dette nummeret, kan også regnes med her.

Hva er pent for deg?

på gata

Bente Scheen (43)
Bydel Nordre Aker

Youngstorget hadde vært fint hvis du hadde tatt bort de simple salgsbodene som er der nå. Ellers synes jeg at det de har gjort med Akerselva i Nydalen er flott. Der er det bygd opp med grantitt på en helt spesiell måte langs elva. Jeg er generelt veldig glad i kombinasjonen rennende vann og stein i parker.

Nicolay Sundby (68)
Bydel Vestre Aker

Jeg liker nok den mer klassiske byarkitekturen. Mye av det som arkitekt Ole Sverre har gjort synes jeg er vakkert, for eksempel Grand Hotell og litt senere Steen og Strøm.

Diem (12)
Bydel St. Hanshaugen

Jeg liker steder der det er fin utsikt og steder der jeg kan leke med vennene mine og spille fotball. Møllergata skole er flott. Og så synes jeg glassbygg er fint. Oslo Plaza er kjemp fint.

Barn i byen

Kartlegger barn og unges bruk av uterom

Byen er full av barn, men hvor bor de? Hvor leker de? Hvilke stier og veier bruker de? Og ikke minst, hvor leker de ikke? Alt dette er viktige spørsmål når utviklingen av Oslo skal planlegges. Nå har Norsk Form tatt moderne datateknologi i bruk for å kartlegge barnas by.

Hanne Marie Sønstegeard er prosjektansvarlig i Norsk Form for «Registrering av barn og unges tilgang til og bruk av uteareal». Prosjektet skal kartlegge barn og unges bevegelser og bruk av uterom. Primærmålet er et datagrunnlag som kan si noe om barnas situasjon når reguleringsplaner skal behandles. Tidligere har dette vært basert på varierende detaljkunnskap om et område, samt

tidspress blant de som er satt til å representere barna i plansaker. I tillegg er det et mål å styrke barn og unges egen mulighet for å påvirke arealplanleggingen i kommunen.

I Oslo har det jo vært slik at man vet mer om grevlingbestanden enn om hva barna driver med. «Området er ikke egnet for barn» er utsagn som er ganske typiske i forbindelse med private utbyggers regu-

leringsplaner. Så lenge vi ikke har hatt et faktabasert datagrunnlag i orden, har det vært vanskelig å argumentere mot dette. En kartlegging kan avsløre at området er i bruk daglig. I følge Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen må det gis fullgode erstatningsarealer når barn og unges aktivitetsarealer går tapt forteller Hanne Marie Sønstegeard.

Nettbasert

Prosjektet er i ferd med å utvikle et eget nettbasert registreringsverktøy. Her kan barn og unges informasjon legges direkte inn i digitale kart.

Se her. Når vi klikker av for «ikke benyttede utearealer» ser vi at hele grøntområdet langs Akerselva markeres. I en undersøkelse blant barna i Hausmannsområdet fant vi, noe overraskende, at svært få barn brukte dette området til lek og fritid. Det viser seg at grøntarealer med bratte elvesider og en langsgående turvei ikke så viktig for de unge. Ikke kan skateboardet brukes og ikke kan det sykles i åtte-tall. I tillegg er det nok slik at mange barn har fått klar beskjed av foreldrene om ikke å bruke området. Det kan være flere grunner til dette, men en av dem er antakelig bekymring for ulykker i vannet, en annen kan være bekymring for det tildels belastede miljøet enkelte steder langs elva, påpeker Hanne Marie Sønstegeard.

I databasen som utvikles av Norsk Form ligger all informasjon lagvis. Dermed kan man velge hvilken informasjon man ønsker å se samtidig.

Markerer vi for lekeområder og innkomne regulerings- eller utbyggingsplaner, ser vi fort at barn benytter seg av mange av de

aktuelle områdene. Hvis de bygges ut, vil barnas areal naturlig nok krympe. Når vi i tillegg vet at barna ikke bruker grøntarealene langs elva, nytter det heller ikke å bare si at «barna kan jo leke i parken langs elva». Da er vi nødt til å tenke annerledes, forteller Hanne Marie Sønstegeard.

Innhenting av informasjon

Å gjennomføre registreringer av barnetråkk og barns bruk av uteareal er ofte tunge prosesser som krever særlige økonomiske ressurser. Gjennom et nettbasert registreringsverktøy og et tett samarbeid mellom skole og kommune kan slike registreringer gjennomføres systematisk og uten store ekstra økonomiske belastninger. Fra årskiftet av vil dette registreringsverktøyet være tilgjengelig for alle landets kommuner, forteller Hanne Marie Sønstegeard.

Men, det er ikke alltid så lett å få opplysninger ut av unge. Mange forsøk viser at de ofte gir svar som de voksne forventer. Dermed blir det mye informasjon som ikke når frem. Flere verksteder med deltakere fra forskjellige skoler på klassetrinn 6. og 9. har gitt verdifull erfaring til de som jobber med å utvikle settingen for å hente inn informasjon.

I registreringene er det et poeng å få fram de mindre formelle aktivitetene knyttet til uterom også. Vi ønsker å vite noe om hvor elevene finner det godt å være, hvor det er kjedelig, skummelt, ekkelt eller behagelig. Og hvorfor. Med andre ord ønsker vi å pense deres tanker inn på steder der de oppholder seg også utenom organiserte aktiviteter. Det være seg steder de går til og fra, steder de dagdrømmer, steder de venter på bussen

FAKTA:

Registrering av barn og unges tilgang til og bruk av uteareal

✳ Prosjektet skal gi bedre faktagrunnlag om barn og unges bruk av uterom for kommunenes arealplanlegging og øke muligheten for barn og unges medvirkning i arealplanleggingen.

✳ Prosjektleder er Norsk Form, men det er mange samarbeidspartnere: Utdanningsdirektoratet, Norsk Institutt for Luftforskning, Universitetet i Bergen, Husbanken, Miljøverndepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet,

Den kulturelle skolesekken, Oslo kommune ved Plan- og bygningsetaten, Byrådsavdeling for barn og utdanning, Byrådsavdeling for velferd og sosiale tjenester, Bydel St. Hanshaugen, Sagene og Søndre Nordstrand, Bergen kommune ved Seksjon for plan- og miljø, Grønn Etat, Ny Krohnborg skole. Dessuten sitter Fylkeskommunen for Oslo og Akershus samt Ungdomsrådene i Oslo i nettverket.

Hanne Marie Sønstegaard kartlegger barn og unges bruk av uterom i byen. Her er det ungene på Møllergata skole som leker i skolegården. Det å få barna i tale på en måte som gjør at deres meninger ikke farges av hvem som spør, er en sentral del av prosjektet.

Barn på torg og møteplasser

Barn og ungdommer bruker torg og andre møteplasser i bydelene mye. Særlig viktig er grøntområdene, der barn leker. I den planen som nå lages for opprustning av gamle og opprettelse av torg og møteplasser i alle bydelene (omtalt foran), blir det lagt særlig vekt på behovet for de som er mest avhengig av nærmiljøet sitt fordi de ikke så lett ferdes til andre steder i byen. Det er først og fremst barn, men også eldre og funksjonshemmede. Alle trenger gode steder å være.

Barn trenger trygge steder til lek og opphold. Ungdom trenger samlingssteder. Å sørge for disse gruppene på gamle og nye møteplasser, er en viktig del av planarbeidet. Derfor har ungdomsorganisasjonene, gjennom ungdomsrådene i bydelene, vært invitert med. De kjenner bydelen og vet best hvilke ønsker og behov barn og ungdom har. Det er viktig at de som planlegger får vite om dette. Målet er at alle bydelene skal ha best mulig fysiske omgivelser for barn og ungdoms oppvekst og utvikling.

Barna på Brøn leker i det som skal bli deres nye barnehage.

Barnehager til alle

Utbygging av barnehager er høyt prioritert på politisk hold. Likevel tar det tid. Det er mye som må avklares før en barnehage kan åpnes.

Skal det anlegges nye barnehager må tomter letes opp, og eierforhold og reguleringsstatus må avklares. Er tomten privateid, må kommunen kjøpe, hvis den i det hele tatt er til salgs. De aller fleste tomtene må deretter omreguleres til barnehageformål. De tomtene som allerede har slik regulering er stort sett i bruk som barnehage. En omregulering tar fort et år.

Nytt bygg forutsetter en byggesøknad, som må behandles på vanlig måte. Det tar også tid. Derfor er det gitt en del midlertidige tillatelser til å sette opp nye barnehagebygninger i påvente av behandling av regulerings- og byggesak.

En annen løsning er utvidelse av eksisterende barnehager. Med utvidelse følger krav om utvidet uteplass. Veldig ofte vil dette måtte skje på tilstøtende friområder,

og dermed oppstår en vanskelig avveining av motstridende interesser.

Eksisterende bygninger som har vært i annen bruk blir også vurdert som mulige barnehager. Da kan bruksendringstillatelse være nødvendig. Det er også mange andre hensyn å ta. Bl.a. stilles det strenge tekniske krav til brannsikring, trafikktilstrømming, parkering og støy.

Fakta om barnehagebyggingen

Til nå er 18 tomter omregulert til barnehageformål og 30 til er under behandling. 15 av disse 48 ligger i indre by, og 15% av alle sakene kom fra private aktører.

Det er behandlet 131 byggesaker som omfatter nye barnehager, påbygg og endringer på eksisterende, og midlertidige barnehager som settes opp i påvente av permanente.

Siden innsatsen for barnehagebyggingen startet i fjor er det opprettet ca. 3 000 nye plasser. Arbeidet fortsetter med full tyngde ut 2006.

eller steder de sitter for seg selv for å ha en stille stund. Erfaringene fra verkstedene viser at elever i 6. og 9. trinn har en rekke slike steder de setter pris på, eller ønsker seg, eller mangler (men er bevisst at de mangler) fordi noe er skummelt eller ekkelt, forteller Hanne Marie Sønstegaard.

De bydelene som til nå har gjennomgått verksted er St. Hanshaugen (ved Ila skole) og Søndre Nordstrand (ved Bjørndal og Bjørnholt skole). Metoden for en klasseromssituasjon utvikles nå til en imitert nettbasert utgave. Den skal først testes ut i Bergen (ved Ny Krohnborg skole) og siden ved Sagenes skole i bydel Sagene.

Noen hovedfunn

- Barn og unge fra områder med store friluftarealer er ikke nødvendigvis mer ute enn barn i sentrale strøk. Det skyldes ikke minst at boligene deres er større og det derfor er lettere å ta med seg venner hjem.

- Barn og unges veivalg styres til en viss grad av motivet: Hvordan unngå ubehageligheter. Til sistnevnte kategori hører gjerne alkoholikere (som henvender seg til elevene), narkomane (som er ustabile), «gærninger» (uberegnelige voksne) og «særinger» (bydelens/strøkets annerledesheter, gjerne noen «alle kjenner og vet hvem er».

- I 9. klasse er gaterommet vesentlig for jenter fra sentrumsnære strøk. Gaten er et rom guttene ikke har hegemoni over. Gatelangs kan jentene prate, se i butikkvinduer, henge på et hjørne eller bare «gå omkring».

- Jenter i 9.klasse fra sentrumsområdene påpeker at de organiserte uterommene ofte er «for gutta». Det vil si at det gjerne foregår gutte-aktiviteter i de uterommene som er satt av til barn og unge. Mange jenter deler interessen for disse aktivitetene, men blant dem som ikke gjør det har gaterommet en annen form for attraktivitet.

– Vi må få barna i tale

Torunn Nyrnes, spesialkonsulent i avdeling for barn og unge i bydel Østensjø

Når barn og unge skal høres i planprosesser er den største utfordringen å oppnå kontakt og interesse for sakene. Det mener Torunn Nyrnes, spesialkonsulent i avdeling for barn og unge i bydel Østensjø og barnas representant i plansaker.

I høringsrunden om Kommunedelplanen for torg og møteplasser gikk det ut brev til alle elevrådene i barne-, ungdom-, og videregående skole og til representantene i bydelens ungdomsråd. Responsen var dessverre ikke høyere enn to svar fra elevrådsmedlemmene og ett fra ungdomsrådet.

– Erfaringen viser at vi er nødt til å bygge personlige relasjoner med ungdommen om vi skal nå fram, forteller Nyrnes.

Internett

– Ungdom og barn bruker ofte internett til å skaffe seg informasjon. Derfor burde vi være mer synlige og utnytte mulighetene her bedre, påpeker Nyrnes. Her har vi både en mulighet til å spre informa-

sjon og få direkte tilbakemeldinger, forteller hun.

Nyrnes trekker frem skole-systemet «ClassFrontier» som er et internettbasert verktøy en del skoler bruker til kontakt med elever og foresatte. Hun øyner muligheten for å bruke dette til å spre informasjon om aktuelle saker.

– Jeg er også veldig spent på hva prosjektet til Norsk Form vil bringe av informasjon. Det er klart at her er det muligheter for å hente inn informasjon som barn ikke nødvendigvis vis gir fra seg frivillig i andre sammenhenger. Om vi spør direkte om de leker i f.eks Bølærskogen, er det jo ikke sikkert de svarer ja, selv om de gjør det, smiler Nyrnes.

Ny bydel

Østensjø er fortsatt en «ny» bydel. Sammenslåingen og omorganiseringen som ble gjort for to år siden, gjør at det fortsatt er mange områder som skal organiseres på nytt. For den som skal være barn og unges stemme i planprosesser er det mange utfordringer.

– Vi mangler nok en del

detalj-kunnskap om barns møteplasser og bruk av uterom i bydelen. Det vi vet er at det er mye som foregår i privatsfæren, ettersom det er mange store leiligheter og eneboliger i bydelen. Samtidig vet vi også at barn og unge har ganske tette lokalmiljø med klare barrierer. Det er ikke så naturlig å leke på Manglerud om du bor på Oppsal. Dermed blir det viktig med mange små, lokale, uterom, forteller Nyrnes.

Hva sier loven?

Barns interesser skal ivaretas når byen planlegges og bygges. Det slås uttrykkelig fast i Plan- og bygningsloven. Der heter det: «Ved planlegging etter loven her skal det spesielt legges til rette for å sikre barn gode oppvekstvilkår» (§ 2). Det heter også at: «Kommunestyret skal peke ut en etatssjef eller en annen tjenestemann som skal ha særlig ansvar for å ivareta barns interesser når det faste utvalget etter denne paragraf utarbeider og behandler forslag til planer» (§ 9-1).

I Oslo skjer dette ved at hver bydel har oppnevnt en barnerepresentant som skal påse at barn og unges interesser er ivaretatt i alle plansaker. Alle reguleringsplaner og andre planer sendes direkte til barnerepresentanten, som lager en innstilling som følger saker helt frem til bystyret. I vurdering av saken har barnerepresentanten et selvstendig ansvar, uavhengig av bydelsadministrasjonen og bydelsutvalget.

BYHISTORISK SPALTE

Epidemiberedskap for 100 år siden

Byen bærer med seg spor av historien, spor som ikke alltid er like lett å få øye på i travle hverdager. I Plan- og bygningssetatens nærrområde finner vi bebyggelse og gatestruktur som forteller om tidligere tiders konflikter mellom fellesskapets interesser og bomiljø.

I krysset mellom Heimdalsgata og Vahls gate ligger et kommunalt anlegg, bygget ca. 1910 for å kunne håndtere evt. større epidemier i byen. Anlegget var tenkt å skulle ha både interneringslokaler for smittede, likhus og desinfeksjonsanstalt, legevakt og stall/vognremisse for ambulanser. Kun den ene delen av et symmetrisk anlegg med trekk av barokk arkitektur ble bygget, og heldigvis ble det aldri behov for å møte såpass dramatiske situasjoner.

Planleggingen av anlegget avslørte konflikt mellom kommunens tomtebehov og hensynet til naboskapet, der behovet for tumleplass for de store barnekullene i området var tydelig. Bl.a. var boliganlegget i Heimdalsgt. 26, «Nr.13» som Rudolf Nilsen skriver om, oppført få år tidligere, og Vahl skole vis-a-vis hadde den gang 2 000 elever.

Regulerings sjefen og reguleringskommisjonen gikk inn for å trekke anlegget 20 meter inn i det som i dag er Rudolf Nilsens plass, mot «Nr.13», og argumenterte med at den gjenværende plassen foran ville bli et lunere byrom. Vahls gate som i dag går i rett løp mot Tøyenparken ville i så fall blitt brutt. Lokalmiljøet protesterte, støttet av presten i Tøyen menighet og overlæreren ved Vahls skole. Regulerings saken ble friskt debattert i bystyret, som vedtok å trekke anlegget tilbake til byggelinjen mot Vahls gate.

Bygningen forteller om tidligere tiders dramatiske byggebehov (beredskap mot epidemier), om omsorgen for utformingen av offentlige bygg (se eksempelvis takutformingen og inngangspartiet), om konflikten mellom ulike fellesskapsbehov og hardt pressede bomiljøer og kanskje litt om betydningen av robuste løsninger for byens gatenett.

Interningsbygget brukes i dag til tjenester under bydelsadministrasjonen.

Den ene delen av anlegget som ble bygd står dere fortsatt og huser i dag deler av bydelsadministrasjonen.

SMÅPLUKK »

Spennende planer for Fjordbyen

For tiden arbeider Plan- og bygningssetatens Fjordbykontor med fire uavklarte områder langs Oslos sjøfront hvor det pr. i dag mangler politiske premisser for byutvikling. Disse områdene er Filipstad, Vippetangen-Revierkaia, Alnas utløp og Ormsund.

Et Program for planarbeid lå ute til offentlig ettersyn hele høsten 2005 og det kom inn drøyt 70 merknader. Som del av arbeidet med en helhetlig plan startet Fjordbykontoret i mars 2006 såkalte *Alternative studier for Fjordbyen*. Her skal syv arkitektteam fram til 31. mai se på ulike muligheter for bruk av disse områdene. Hensikten med alternativstudiene er at de skal bidra til å sikre bredden i de ulike alternativene som er skissert i *Program for planarbeid*. Klare og tydelige alternativer er en forutsetning for en meningsfull politisk behandling.

Utstilling i juni

Resultatet fra de syv arkitektteamenes oppdrag vil bli stilt ut i juni. Utstillingen er åpen i perioden 7.–18. juni 2006. Sted er p.t. ikke fastsatt, men følg med på Plan- og bygningssetatens nettsider eller www.fjordbyen.com for mer informasjon.

Hva skjer i Bjørvika?

Det er gitt byggetillatelse til det første bygget i B 10 (tomta der Jernbaneskolen lå) det såkalte PriceWaterhouseCoopers-bygget. Arbeid på tomten er allerede i gang.

Parallelloppdraget (arkitektkonkurranse) for de omdiskuterte tomte mellom Operaen og Christian Fredriks plass/Jernbanetorget, A8 og A9, er avsluttet. En utstilling med forslagene kan sees i Plan- og bygningssetatens kundesenter i Vahls gt. 1.

Bebyggelsesplanen for Akerselva-allmenningen har ligget ute til offentlig ettersyn med frist 3. mai. Planen omfatter Akerselvas utløp og strekker seg fra sporområdet ved Oslo Sentralstasjon/Sporveisgata i nord, Paulsenkaia i øst, Bjørvika-utstikkeren i vest og fjorden i syd.

Planen blir nå bearbeidet og målet er at den skal oversendes til politisk behandling før sommeren.

Universitetets Kulturhistorisk Museum skal ligge i nordenden av / nord for Middelalderparken. Planprogram for museet sendes over til byrådsavdelingen i mai. Bebyggelsesplan med konsekvensutredning ventes å komme til behandling tidlig i høst.

Stor boligbygging

I de fem årene 2001–2005 ferdigbehandlet Plan- og bygningssetaten planer med i alt ca. 33 000 boligheter. Med dette har kommunen gjort et betydelig bidrag til at målet fra Kommuneplanen 2000–2015 om 40 000 nye boliger i 15-års perioden 2001–2015 sannsynligvis nåes i god tid før 2015!

De siste årene har boligsaker vært prioritert. Det har ført til at antallet regulerte boligheter er langt over målet på 2 600 pr. år frem til 2015. Bare i 2005 ble det lagt til rette for 6 862 nye boliger i Oslo.

Selv om målet om 40 000 boligheter er på god vei til å bli nådd, arbeider etaten videre for å tilrettelegge for ytterligere boliger innenfor byggesonen i Oslo. Arealreserver og aktuelle boligprosjekter viser et potensiale for bygging av ca 90 000 nye boliger.

I Kommuneplanen 2004–2020, vedtatt av bystyret i mai 2004, sies det at det skal legges til rette for bygging av et tilstrekkelig antall boliger, basert på forventet befolkningsvekst og aktuelle boligprosjekter. Det er forventet en befolkningsvekst på ca 60 000 personer frem til 2020, noe som tilsier at det vil etterspørres ca 30 000 nye boliger. Antallet er dermed noe redusert, men det ble bestemt at det i planberedskapen må tas høyde for en boligetterpørsel opp mot 40 000 nye boliger.

Bygdø Kongsgård reguleres

Den nordre delen av Bygdøy får en helhetlig reguleringsplan. Planen omfatter i hovedsak arealene til Bygdø Kongsgård og Norsk Folkemuseum. Dette store kultur- og naturlandskapet er i dag ikke regulert og har følgelig ingen spesiell beskyttelse.

Bygdøy er et av hovedstadens viktigste friluftsområder, og besøkes av et stort antall mennesker gjennom

hele året. Nærheten til sjøen og områdets natur- og kulturkvaliteter gjør området spesielt attraktivt.

Hensikten er å;

- sikre og utvikle områdets enestående natur- og kulturhistoriske verdier, der historien kan følges flere tusen år tilbake i tid. På Bygdøy finnes et stort antall enestående kulturminner fra steinalder til nyere tid, en helt spesiell geologi med verneverdige formasjoner og flere truede naturtyper og arter som ikke finnes andre steder.

- legge til rette for at allmennhetens rekreasjonsmuligheter ivaretas og videreutvikles.

- muliggjøre utvidelse av Norsk Folkemuseum, som ønsker også å utvide selve museumsområdet.

Museet har også planer om å utvikle Kongsgården til et levende museum med vekt på bevaring og formidling av Bygdøys kulturhistorie, i tillegg til å forvalte natur, landbruk og friluftsliv.

OSLO FJORD CITY EXPO

I månedskiftet april/mai åpnet en stor utstilling om Oslo i Shanghai, Kina. Utstillingen presenterer Oslo som en by med stor tilknytning til vann. Den viser byutvikling med sikte på mer nærhet mellom byen og fjorden, og elvene, og Oslo som viktig næringsby, havneby, kunnskapsby og kulturby. Oslo vises som en by det er godt å bo i, arbeide i, investere i og besøke, og en by med flotte rekreasjonsmuligheter og kulturopplevelser.

Utstillingen er et samarbeid mellom næringsliv, kulturinstitusjoner og flere kommunale etater. I tilknytning til selve utstillingen blir det holdt seminar, fagkonferanser og andre aktiviteter for å dialogere med aktuelle grupper i vertsbyene.

Etter Shanghai skal utstillingen til Beijing, deretter til andre steder i Kina og til europeiske byer, og så muligens til andre deler av verden. Shanghai er valgt som åpningssted fordi den er vennskapsby med Oslo, og fordi ideen om en slik utstilling først kom opp under et besøk der. Dessuten har sjøfartsnasjonen Norge lange tradisjoner i kontakten med Shanghai, som har en av verdens største havner.

Hvor finnes informasjon – og om hva?

Vil du vite mer om en sak du har lest om i avisen? Vil du se en sak som ligger ute til offentlig ettersyn? Trenger du mer informasjon fordi du skal bygge? Er du interessert i hva som foregår på en tomt i nabolaget? Eller hva som foreligger av planer i bydelen? Skal du seksjonere eller dele? Trenger du kart?

Besøk Plan- og bygningssetatens nettsted, www.pbe.oslo.kommune.no, hvor det er mulighet til:

- å følge med på plansaker som ligger ute til offentlig høring eller er vedtatt. For de fleste høringssakene er hele saksframstillingen tilgjengelig på nettsiden
- å bruke etatens bestillingstjeneste, hvor kart og eiendomsinformasjon kan bestilles
- å søke i etatens elektroniske arkiv, og kunne få oversikt over dokumenter og utviklingen i plan- og byggesaker
- å hente ut informasjon og søknadsskjemaer for byggesaker, delesøknad og seksjonering
- lese nyheter og få mye annen generell informasjon om byutviklingen.

Besøk **Kundesenteret i Vahls gt. 1** (åpent man.–ons. og fre. 09.00–15.00, tors. 12.00–18.00).

Her får du informasjon, hjelp og veiledning om alle etatens tjenester. Du får svar på alle spørsmål om kart-, plan- og byggesaker, søknadsskjema med veiledning og råd om søknader og saksbehandling. Du kan få innsyn i saksdokumenter og kjøpe kart, byggetegninger og eiendomsopplysninger. Enkle byggesøknader kan behandles over disk, dvs. mens du venter. Kundesenteret har en veiledningstelefon, 23 49 10 00, og et nummer for eiendomsopplysninger, 820 80 150.

For øvrig informasjon, kontakt Enhet for Informasjon og Samfunnskontakt, 23 49 12 78/79/80/83.

www.pbe.oslo.kommune.no